

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARNING MUSIQIY IQTIDORINI RIVOJLANTIRISHDA MEDODIK TAVSIYALAR

Romanova S. Ye.

Ajiniyoz nomidagi NDPI Musiqa ta'limi kafedrası docenti, p.f.n.

Tayanch so'zlar: musiqiy faoliyat, san'at, istedadli yosh ijodkorlar, musiqqa asbobi, milliy meros, to'garak ishlari, ijodiy qobiliyat

Ключевые слова: музыкальная деятельность, искусство, талантливая молодежь, музыкальный инструмент, народное достояние, кружковая работа, творческие способности.

Key words: musical activity, art, talented youth, musical instrument, national property, circle work, creative abilities.

Резюме:

Maqola mazmuni musiqiy ta'limda va davlat ta'lim standartining joriy etilishi, milliy musiqiy merosidan to'laqonli foydalanishda milliy musiqqa asboblariida maktab o'quvchilarini ijro qilish ko'nikmalarini shakllantirish, musiqqa ta'limini sifatini yaxshilashda o'quvchilarni musiqqa savodxonligini oshirish masalalari bayon qilingan.

Резюме:

Содержание статьи описывает внедрение государственных образовательных стандартов в музыкальное образование, формирование у учащихся навыков игры на национальных музыкальных инструментах в условиях полного использования национального музыкального наследия, повышение музыкальной грамотности учащихся в повышении качества музыкального образования.

Summary:

The content of the article describes the introduction of state educational standards in music education, the formation of students' skills in playing national musical instruments in the conditions of full use of the national musical heritage, increasing the musical literacy of students in improving the quality of music education.

Musiqa ta'limi o'zgacha bir ko'rinmas tarbiya uslubida tarbiyaviy hususiyatlariga ega bo'lgan san'at darsi hisoblanadi va u boshqa fanlar bilan uzviy bog'liq. Musiqiy ta'limda va davlat ta'lim standartining joriy etilishi milliy musiqiy merosidan to'laqonli foydalanish imkonini beradi. Musiqqa darslari olib boriladigan sinfxonani yaxshi texnik qurollar, ko'rsatma qurollar va kerakli materiallar bilan jihozlangan bo'lishi ulkan ahamiyat kasb etadi. Texnika apparatlari, metodik ko'rsatma qurollar, musiqqa asboblari, fortepiano,

milliy cholg`u asboblari, yangi dastur asosida tarxatma materiallar, plovaklar, qalam, kley, flipchertlar, flomasterlar, rangli borlar va boshqa kerakli jihozlarning etarli bo`lishi bolalarni darsga qiziqishini oshirib kelgusi darsni ishtiyoq bilan kutishi maqsadimizni amalga oshirishiga yordam beradi.

O`quvchi yoki talabalarning musiqiy madaniyati va savodxonligini yuksaltirishga estetik didi, dunyoqarashini kengaytirishga va musiqani xis qilishga qaratilgan amaliy mashg`ulotlar o`tkazishga musiqa o`qituvchisi pedagogika mahorat bilan, o`z ustida tinimsiz ishlab tarbiyalab kelayotgan o`quvchilarini chin dildan sevish, to`g`ri voyaga etkazishi bugungi kun talabidir.

Shu bilan birga o`quvchilarning musiqa darsidagi harakatlarini rag`batlantirish, darsdan tashqari to`garak ishlarida ham bolalarga yuqorida aytilgan tavsiyalarga asoslanib, repertuarlar tizimiga milliy qo`shiqlar, kuylar, vatanparvarlik to`g`risida, milliy mafkura asosidagi ashulalar, ko`ngilli-sho`x raqs va ashulalarga e`tibor berishimiz kerak. To`garak ishlarida, maktab dasturida bolalar tarbiyasida ham bu faoliyat katta ahamiyatli. Shuningdek, musiqa darslarining barcha ishlarining maqsadi va mazmuni darsning mavzularini ochib, turmush bilan bog`lab, darsning barcha bo`laklarini bir-biri bilan bog`liqli etib olib borishni talab etiladi.

Musiqa darslari quyidagi fpetsifik mazmuni bilan boshqa darslardan ajralib turadi:

1. Musiqa savodi va ijrosiga ton, turli vokal-xor tashkillari, musiqa tinglash, bolalar cholg`u asbobida chalishlari, ritmik xarakatlarni bajarish kabi elementlaridan turadi.

2. Musiqa boshqa san`at turlaridan o`zining tushuntirish aspektlari, «tili» bilan ajralib turadi. Yuqorida san`at turlarini ko`rish va eshitish orqali tushunsak, musiqani faqat diqqat bilan tinglabgina tushunsa bo`ladi. Shuning uchun ko`zi ojiz insonlarning ko`pchiligi musiqa san`atiga qiziqadilar, shu kasbni tanlashadilar.

3. Musiqa aniq vaqt o`lchami bilan bog`liqli san`at turi bo`lib asar ijro etilayotgan musiqa tempiga sozlanib, uning har bir elementini diqqat bilan eshitish, aks holda asarni eshita va tushuna olmasigimizni tushuntirib o`tishimiz kerak. Shuningdek mumtoz asarlarni qayta-qayta eshitganda uning yangi qirralarini va badiiyiligini his etishni o`rgatib borish maqsadga muvofiq[3.I].

4. Musiqa o`quvchilarga, ayniqsa boshlang`ich sinf o`quvchilariga faol emotsional ta`sir ko`rsatib, ma`naviy quvvat beradi, hislarini uyg`otadi. Yaxshi mazmunga ega bolalar uchun qiziqarli bo`lgan darsdan bolalar dam olib, badiiylik tomondan quvonib, ma`naviy oziq va zavq oladi.

Musiqa darsi o`zining faol psixologik ta`siri orqali bosh fanlardan farq etadi va boshqa fanlar bilan ham bog`liqdir.

Badiiy hunar, rassomlik, adabiyot, matematika, fizika, tarix, astronomiya kabi fanlar musiqa darsini hayot bilan bog`lab mazmunli darsni olib borishda yordam beradi.

Musiqa fani o`zining aralash dars turi bilan ham o`zgacha bo`lib, uning shakli uch asosiy turdan iborat musiqa tinglash, musiqa savodi va qo`shiq aytishdan turadi.

Boshlang`ich sinflarda dars shakli besh faoliyat turidan iborat bo`ladi: Bular, asosiy ko`pchilik bo`lib ashula aytish, musiqa savodi, musiqa tinglash bo`lib musiqiy ritmik xarakterlarni bajarish ular uchun zarur hisoblanadi. Shuningdek, ularda ritmik harakatlar bilan aytilayotgan qo`shiqqa hamohang cholg`u asbobida jo`r bo`lishga o`rgatish ma`qul. Bu metod bilan rivojlangan mamlakatlar faol shug`ullanishadi. Shu sababli mamlakatimiz ta`lim tizimida ham bu chora tadbirlari jadal tus olib bormoqda[1.2.].

Musiqa darsi asosida boshlang`ich sinf o`quvchilarida, eng dastlab musiqaga a`lo qiziqishlari, musiqiy tushunchalarining hosil etish va kerakli va zarur tajribalarni hosil etish asosiy vazifa qilib qo`yiladi. Bu yoshdagi o`quvchilarning diqqat e`tibori uncha rivojlanmagan, o`yinqaroq, chaqqon bo`lishadilar. Ularning psixologik qiyofasidan, kayfiyatidan kelib chiqib, ularga quvonchli, sho`x ohangdagi kuylarni eshittirish, aytirish, raqsga tushirish, ritmik xarakterlarni bajartirish va qo`shiq ohangiga to`g`ri tusha bilish majburiyatini his eta oldirishga o`rgatiladi. Shundan keyin ham o`quvchilar darsga qiziqib bilim egallashga xarakter qilishadi. Ularga darsda bir xillik emas, balki har bir dars shakllari mazmuni almashinib turishi maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga musiqa haqida yangi tushunchalar paydo bo`lib, musiqani sifatli o`rganishga, o`zlashtirishga qiziqishi oshadi. Buning samarasida ijro etganda va boshqa amaliy ishlarni bajarishda faollik, mazmundorlik va gavdalanish singari mazmunlar asta aniqlanib boriladi.

Darsning kalendar tematik rejasi, dastur asosida musiqa turmushiga qarab tuzilsa dars doimo ovozlarni sozlash, musiqa tinglashdan boshlanishi shart emas. Darsning tuzilish shakli standart mavzuli tizimda, balki mavzuli rejadagi asarlarni o`zlashtirish uchun musiqa ishlarini qaysi turidan boshlab, qaysi turidan tugasa ham bolalarni musiqaga va dars mazmuniga ko`proq qiziqitira olish va pedagogik maqsadga samarali erishish mumkinchiligiga erishish kerak.

Demak, darsda bajariladigan har bir musiqiy ish turi darsning ajralmas bir bo`lagi bo`lib, aniq pedagogik maqsadga qaratilishi lozim. Natijada bolalarda

musiqa tuyg`usini shakllantirish, musiqani san`at sifatida estetik tomonini tushunishga tayyorlash nazarda tutiladi.

Boshlang`ich sinflarda tarbiyaning pedagogik va psixologik ahamiyati maktablarda barcha fanlar qatorida o`z o`rniga ega. Ayniqsa, musiqa fanining ahamiyati beqiyos. Ularning fikrlari, tuyg`ulari oddiy, ko`rganlarini takrorlovchi bo`lishlari sababli ularga to`g`ri namuna bo`lishga xarakat qilmoq kerak.

Bolalar yoshiga xos qo`shiq va kuylar dasturda kam bo`lsa yoki murakkab bo`lsa, qo`shiqni bo`limlarga bo`lib, quyidagicha dars o`tishi maqsadga muvofiq, bular:

- qo`shiq matnin mazmunini tushuntirib berish;
- musiqani oddiyroq qilib ijro etib eshittirish orqali musiqa mazmunini matn mazmuni bilan moslashtirib bolalarga tushuntirish;
- dynamik belgilarni o`rgatish, qo`shiq ahamiyatiga ta`sirini tushuntirish;
- bolalarni qiziqtirib, birgalikda to`g`ri dam olib, qo`shiqni birgalikda aytishga xarakat etish;
- qo`shiqni ritmik xarakatlar bilan o`rganish;
- kuyni 3-5 takt bo`lsa ham cholg`u asbobida chalish[2.2].

Shu bilan birga bolalarning xarakatlarini rag`batlantirish, darsdan tashqari to`garak ishlarida ham bolalarga yuqorida aytilgan tavsiyalarga asoslanib, repertuarlar tizimiga milliy qo`shiqlar, kuylar, Ona Vatan to`g`risida, milliy mafkura asosidagi ashulalar, ko`ngilli-sho`x raqs va ashulalarga e`tibor berilishi maqsadga muvofiq. To`garak ishlarida, maktab dasturida bolalar tarbiyasida ham katta ahamiyatli va bu faoliyatda texnik xarakatli musiqalarga bolalar gimnastika xarakatlarini bajarishi ularning sog`ligiga ya`ni fiziologiyasiga yaxshi ta`sir etadi va bolalar boshqa fanlar bilan musiqa ta`limining bog`liqligini anglaydilar, ularda o`ylash, fikr yuritish sezimlarini shakllantirib boradi. Shuningdek, o`quvchilarning musiqiy iqtidorini rivojlantirish, musiqa san`atiga mehr va ishtiyoqni oshirish, musiqa san`atiga qiziquvchi o`quvchilarning iqtidorini rivojlantirish uchun zaruriy shart-sharoitlar yaratib berish, ularning badiiy ehtiyojlarini qondirish musiqiy ta`lim-tarbiyaning asosini tashkil etadi. Shu bilan bir qatorda, o`quvchilarning kichik yoshdagiligidan qat`iy nazar, ularni jahon xalqlarining durdona asarlari bilan ham tanishtirib turish lozim.

Adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори, 02.02.2022 йилдаги ПҚ-112-сон
2. Ortiqov T., Romanova S. Muzikani oqituv metodikasi. Oqiv qollanba / Tashkent.-2020j 188b.
3. Romanova S. The importance of using integrated methods in teaching music. Eurasian journal of Academic research Volume 2Issue 5, may2022 ISSN 2181-2022 uzhttps://doi.org/ 10.5281/ zenodo.6589935 738- 740